

AFOHLED 1

46. MEZINÁRODNÍ FESTIVAL POPULÁRNĚ-VĚDECKÝCH A DOKUMENTÁRNÍCH FILMŮ
46TH INTERNATIONAL FESTIVAL OF SCIENCE DOCUMENTARY FILMS

POP!

Jeden z našich redaktorů hned na úvod, v klidu a pohodě, stanovil nový termín, který zní: vědec-popularizátor. Svým způsobem tohle označení platí pro všechny, kteří v prvním letošním AFOhledu vystupují. Cyril Höschl s přehledem cituje z Kunderovy Nesmrtnosti, Jakub Korda básní o milovnících nevědomosti, ústřední postava kosmických Magnetik Moimir Papulescu klíčkuje mezi pozapomenutými sci-fi fláky a romantikou. Děje se toho hodně a ještě se toho hodně dít bude. Věda půjde ruku v ruce s popem. Budeme pouční, ale čtívi. Pro nás bude platit trochu jiný termín: psavci – popularizátoři.

Dobrodružné čtení přeje
— ONDŘEJ ČÍZEK, ŠÉFREDAKTOR

Bez chemie se neobejdeme

Rozhovor s Cyrilem Höschlem

Jeden z předních českých psychiatrů, profesorů na Univerzitě Karlově i vědců-popularizátorů na letošním ročníku festivalu přebere jako hlavní host Cenu AFO za přínos popularizaci vědy.

Kromě své specializace v psychiatrii také vyučujete na vysoké škole, byl jste předsedou České lékařské akademie, odpovídáte na řadu rozhovorů i sám publikujete. V minulosti jste se otlěl také o politiku, k tomu máte rodinu. Jak bojujete s časem?

Těžko. Sedím u počítače každý den do ranních hodin. Pouze se v poslední době snažím ze všech těch povinností ubírat, ale jde to ztuha, protože mnozí berou každé mé odmítnutí úkorně.

Laická i odborná veřejnost, zejména v zahraničí, probírá převážně ve spojitosti s fenoménem střelby na školách negativní vliv médií, primárně videoher, na vývoj a psychiku dětí. Je dnešní

„generace hráčů“ problémem, nebo pouze nafouknutou kauzou?

Vliv videoher, počítačové závislosti a internetu na mladou generaci není dostatečně široce prozkoumán. Na jednu stranu tyto jevy určitě omezují fyzický pohyb a sociální dovednosti v bezprostředním osobním styku, na druhou stranu trénují postřeh, kognitivní funkce a rychlou orientaci v kyberprostoru, včetně schopnosti rychle získávat jakékoli informace, méně už s nimi pracovat. Co se týče například agrese, videa a videohry ji mohou jednak spouštět, ale také ventilovat, a tudíž zneškodňovat. Jde tedy o interakci mnoha faktorů, z nichž jedním je osobnost – vrozená vloh – dotyčného. Kdybyste se ale takto zeptal primáře Nešpora, patrně by vám

POKRAČOVÁNÍ NA STR 2 →

Zvídavost

Populárně-vědecký film je pro mě pořád filmem. Vedeme debaty o tom, jestli festival populárně-vědeckého filmu je kulturní, nebo vzdělávací akce. Já zastávám názor, že i snímky tohoto žánru pořád musejí mít parametry kvalitního filmu a nesmějí divákovi nudit. Rozdíl je v tom, že jde o filmy, které do sebe zapojují nejenom kódy filmového média, ale i kódy vědy. Dobrý populárně-vědecký film dokáže nalézt kompromis mezi dvěma systémy vyjadřování – systémem filmu a systémem vědy, a všechno uzpůsobit tak, aby tomu rozuměl běžný divák. To podle mého názoru představuje náročný úkol pro všechny filmaře.

Cíl festivalů zaměřených na tento žánr je úplně stejný jako u všech jiných přehlídek žánrově zaměřených jinak – hledat to nejlepší, nejkvalitnější a hledat správné cesty, kterými se může ubírat filmová tvorba.

Pro mě musí populárně-vědecký film splňovat několik parametrů. Musí opravdu reagovat na informace, vědecké objevy a perspektivy, které jsou v daný moment aktuální, společensky závažné, musí mít logickou výstavbu, poutavé postavy a musí mít „děj“, který má spád a musí nějak vyústit. Hezké na tomto žánru je, že musí vždycky dospět k jednoznačným odpovědím na otázky, které si klade věda a vědci. Závěrem filmu však může současně být i další otázka. Diváci populárně-vědeckých filmů mají hodně společného. Mají rádi záhady, nebojí se toho, že je něco neznámé a nejsme schopni na to odpovědět. Myslím si, že právě to je společné vědcům i lidem, kteří mají rádi tento typ filmů. Milují, že něco nevědí, a to je motivuje, aby pátrali po záhadách kolem nás a v nás. Kdysi jsme odmítli dobrovolně diváky. Nechtěli jsme být festival, který organizuje projekce pro školy. To je sice na jednu stranu příjemné v tom, že člověk má jisté publikum, kdy přijde škola, pustí se jí film a ona odejde. Pro nás je ale důležitější nadšení lidí, kteří chtějí vidět filmy o nějakém tématu, a přitom mu ještě před chvilkou třeba vůbec nerozuměli. Věříme, že to je správná cesta.

— JAKUB KORDA

potvrdil jednoznačně negativní vliv těchto médií na rozvoj patologického hráčství.

V souvislosti s mladou generací je domácím tématem i sexuální výchova na českých základních školách. Z původně povinného předmětu zůstalo pouze torzo ve formě nepovinného vyučování.

Nevnímám to jako cestu zpět?

Nevnímám. Obávám se, že politici v tomto mnohdy přeceňují svou důležitost. Děti si dnes všechno najdou na internetu, zejména to „zakázané“. Tím neříkám, že to je dobře a že to je ten nejlepší zdroj poučení. Pouze říkám, že povinnost, či nepovinnost toho či onoho tématu v osnovách se vzhledem k současnému stavu světa přeceňuje. Osobně jsem v této věci spíše konzervativní. Od svých dětí vím, že pokusy zoufalých učitelek vnášet jim do sexuality jasno vnímaly jako směšné a budily v nich spíše soucit.

Jako psychiatr pracujete s psychofarmaky, které ovšem mají v očích veřejnosti poměrně negativní konotace. Opravdu se bez pilulek neobejdeme?

Opravdu se bez většiny z nich neobejdeme. Ony negativní konotace jsou módní a často přehnaně zveličované. Léky se kromě životního stylu – a ten není zase kdovíjak zdravý – podílejí na tom, že žijeme o desítky let déle než před sto lety, že naše děti neumírají na záskrt, že umíme tlumit bolest, že nás nezabijí triviální infekce. Psychofarmaka proměnila psychiatrii. Po jejich zavedení prudce poklesl počet duševně nemocných, kteří páchali trestné činy, i těch, kteří by museli být nedobrovolně zavřeni v léčebnách. Spotřeba antidepressiv po celém světě je nepřímou úměrná s mírou sebevraždy. A to není málo, když uvážíme, že sebevražda je víc než smrti z dopravních nehod. A těch je u nás ročně zvíci několika vyvražděných Lidic! Je prokázáno, že nemocní se schizofrenií, kteří neužívají antipsychotika, umírají dříve a častěji než ti, kteří je užívají. Už to stojí za zamyšlení. Pro poctivost však musíme také přiznávat všechna negativa, kterými za tyto úspěchy platíme.

Významný počet lidí dnes, v době, kdy se elektronika jako výplod vědy

objevuje na každém kroku, stále věří na astrologii a podobné pseudovědy.

Čím si vysvětlujete lidskou potřebu po iracionálních zážitcích a informacích?

To je jeden z paradoxů, které se dají do určité míry vysvětlit jako reakce na odcizování technikou, kterou sice používáme, ale jejímž principům už většinou nerozumíme. Vzpomeňte na Kunderovu Nesmrtelnost. Cituji: *Goethe studuje ještě jako mladý muž alchymii a je později jedním z prvních moderních vědců. (...) žil v té krátké chvíli dějin, jež technická úroveň už dávala životu jistou pohodlnost, ale kdy vzdělaný člověk mohl ještě rozumět všem nástrojem, jichž používal. Goethe věděl, z čeho a jak je postaven dům, v němž bydlil, věděl, proč svítí petrolejová lampa, znal princip dalekohledu, kterým se díval s Bettinou na Merkur; neuměl sice sám operovat, ale asistoval u několika operací, a když byl sám nemocen, mohl se domluvit s lékařem slovníkem znalce. Svět technických předmětů byl pro něho srozumitelný a zcela odkrytý jeho zraku. To byla velká Goethova vteřina uprostřed evropských dějin, vteřina, po níž zůstane jizva stesku v srdci člověka (...).*

Od Goetha až po konec vědecko-technické revoluce uspokojovala lidskou zvídavost věda. Nyní je pro mnohé příliš namáhavá a nudná, a také tu a tam přinesla zklamání, a tak by si mnozí chtěli její pracnou cestu nadejít úspornou zkratkou. Bez práce. Kouzlem. Navíc iracionální způsob chápání světa je také vzrušující. Svůj podíl na tom mají i emoce, nadšení, intuice. A na lidské iracionalitě se dá vydělávat. Co je dobrý byznys, nevymizí. Povídání o tom by vydalo na dlouhé hodiny.

Bez vědy se ale neobejdeme, a přesto stojí jaksí na okraji zájmu. Je to jeden z důvodů, proč se zabýváte popularizací vědy? Řada odborníků popularizaci stále vnímá skoro jako sprosté slovo...

Navzdory nim popularizují rád. Jsem přesvědčen, že vědci, které živí daňoví poplatníci, jsou povinni se jim za to zpovídat z toho, v co společně peníze proměňují. A jsou povinni činit tak jazykem srozumitelným a jasným.

— ROZHOVOR VEDL LADISLAV LOUKOTA

CYRIL HÖSCHL / GENY A CHOVÁNÍ, PŘEDNÁŠKA

POCTA: CYRIL HÖSCHL / 12. 4. / 17:00 / DIVADLO HUDBY

VIDĚT A VĚDĚT

Smát se budeme všichni

Seriozní muž ve středním věku se včera odpoledne vrhl na olomouckém Horním náměstí na zem, v slušivém saku se povaloval po hrbatých kočičích hlavách a vydával zvuky, za které by se nemusel stydět ani komoří v Šíleně smutné princezně. Ostatně předseval si stejný úkol jako vrtošivý král v této pohádce; všechny rozesmát. Kdo se nesměje s námi, směje se proti nám, ale hlavně když se nemračí. Svérázným happeningovým číslem vybil včera odpoledne Albert Nerenberg, duchovní otec soubojů ve smíchu, kolemgjoudci na Horním náměstí ke krátkým utkáním. Zbrani byl řehtavý hlahl. Zároveň tak Nerenberg zvěstoval Olomoučanům pozvání

na Mistrovství České republiky ve smíchu. To se uskuteční již dnes večer v prostorách kina Metropol. Pravidla zápasu jsou jednoduchá. Ukážete na svého soupeře prstem, odpočítáte

začátek a můžete začít s chechtáním, řehtáním i řeňoněním. O kvalitě jednotlivých „směchotů“ rozhodují diváci potleskem a hodnotí se nakažlivost, výdrž i technika (včetně práce s tělem, mimikou

a hlasitostí smíchu). Soutěžit se bude ve třech kategoriích: Nejlepší dáčelský smích, Nejnakazlivější smích a finální Souboj ve smíchu. Vítězi účastník s nejvyšším počtem bodů, který si kromě zlatého poháru odnese i titul Mistr ČR ve smíchu 2011. Do mistrovství ČR ve smíchu se můžete přihlásit na mailu afo@afoc.cz, počet účastníků je omezen. Do Olomouce se soutěž přesouvá poté, co rozesmála kanadský Montreal, japonské Tokio či kalifornské St. Louis. Založit netradiční zápas napadlo kanadského „smíchologa“ Nerenberga při sledování boxerského duelu, kdy soupeři před zápasem často kolabovali smíchem kvůli vzájemné agresivní provokaci. Po mistrovství se bude promítat i Nerenbergův celovečerní dokument Smíchologie.

— EVA KAMENÍKOVÁ

MISTROVSTVÍ ČR VE SMÍCHU / DOPROVODNÝ PROGRAM / 12. 4. / 21:00 / KINO METROPOL